

УДК 342.7+396.1

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ

Фрицький О.Ф.

Національний університет водного господарства та природокористування

Романюк І.І.

Навчально-науковий інститут права

Національного університету водного господарства та природокористування

В статті досліджуються конституційні та законодавчі основи забезпечення гендерної рівності в Україні. Проаналізовано основні показники гендерної нерівності в Європі та особливості правового забезпечення рівності в правах і свободах жінок та чоловіків у різних сферах суспільного життя.

Ключові слова: Конституція України, права і свободи, законодавство, жінка, чоловік, стать, дискримінація.

Постановка проблеми. Встановлення в законодавстві різних державних механізмів забезпечення рівності в правах чоловіків та жінок є важливим аспектом правотворчої діяльності держави. Адже саме рівність, будучи якісною характеристикою права разом із свободою та справедливістю забезпечує його ефективне функціонування та панування в суспільстві. Питання рівності в правах між чоловіком та жінкою є актуальним для кожної держави. Адже, думки різних людей часто діаметрально протилежні: від того, що повинна бути абсолютна рівність, до того що такої рівності принципово бути не може. З огляду на це, дана тема є актуальним науковим пошуком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових працях вітчизняних та зарубіжних учених В. Покришчука, С. Ковалюка, О. Піжучка, В. Данюка, Н. Вишневіч, та інших – аналізувалися різноманітні аспекти гендерної нерівності та шляхи її подолання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми полягає в тому, що останнім часом досить поширеною та популярною є гендерна тематика. Без гендерного підходу, тобто без з'ясування ролі жінки й чоловіка у розвитку суспільства, неможливо сьогодні уявити будь-яке серйозне психологічне, політологічне чи інше наукове дослідження.

Мета статті полягає у з'ясуванні особливостей конституційно-правового забезпечення рівноправності жінок і чоловіків в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сучасна демократія скасувала середньовічну суспільну ієрархічну систему та привілеї, пов'язані з суспільним становищем та статевою незалежністю, й проголосила принцип рівності усіх перед законом. Раніше для суспільства були характерними такі явища, як пригнічення та дискримінація жінок, але в останні роки велику силу набув рух за емансипацію, який пропагує надання рівних прав і можливостей жінкам на ряду з чоловіками.

Становлення громадянського суспільства – процес складний і багатоманітний. Він, в числі інших демократичних перетворень, передбачає утвердження рівних можливостей для самореалізації як жінок, так і чоловіків (гендерної рівності). Як свідчать останні дослідження загальноєвропейських організацій, на сьогодні 64% європейців вважають, що в Європі ще й досі поширена дискримінація за ознакою статі [1, с. 7].

Понад половина громадян Європейського Союзу вважають, що недостатніми є заходи, що вживаються для забезпечення рівних можливостей для жінок та чоловіків в їхніх країнах, та вважають необхідним продовження роботи щодо подолання проявів дискримінації, в тому числі й за ознакою статі.

Протягом кількох останніх десятиліть світова і національна правотворча практика поповнилася помітною кількістю нових документів стосовно прав людини. Значна частина цих документів відноситься до регулювання правового статусу жінки.

Концепція і практичне застосування гендерної рівності є центральними поняттями сталого розвитку суспільства. У гендерній рівності не йдеться про питання жінок. Мова йде про рівну участь чоловіків і жінок у покращенні умов як їхнього власного життя, так і життя суспільства [7, с. 6-12].

Порівняння змісту розділу II Конституції України з міжнародними актами, зокрема з тими, що складають Міжнародну хартію прав людини, а також з Конвенцією про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, свідчить що в Конституції в основному містяться ті ж гарантії щодо забезпечення прав та свобод жінок, що й в міжнародно – правових актах. Це означає, що Конституція, України відкриває перед державою та жінками України широку сферу можливостей щодо захисту своїх прав та свобод.

Оскільки норми розділу II Конституції подекуди дослівно повторюють зміст міжнародно – правових актів (зокрема – «Загальної декларації прав людини»), то визнання конкретної норми чи закону неконституційним означає його невідповідність міжнародним стандартам [6, ст. 16-24].

На даний час норми розділу I та II Конституції, у яких закріплені основні права людини і громадянина, неможливо визнати навіть теоретично такими, що не відповідають базовим міжнародно-правовим актам, оскільки прийняття її передувала довга і клопітка робота по вивченню міжнародно-правових актів та досвіду інших держав у галузі регулювання прав людини та громадянина.

Принцип рівних прав чоловіків та жінок закріплено не лише в Конституції, а й в інших законодавчих актах: Сімейному кодексі України, Кодексі законів про працю, Кримінальному кодексі, Кримінально-процесуальному кодексі, Цивільному

кодексі, Кодексі законів про працю, Кодексі про адміністративні правопорушення, Законі України «Про зайнятість населення» та в багатьох інших вітчизняних законодавчих актах.

Конституція України визначає ідеологію і політику держави щодо статусу жінки, її можливостей впливати на економічні та політичні процеси, які відбуваються у суспільстві. В ній, як в основному законі, на законодавчому рівні закріплюється рівність конституційних прав та свобод чоловіка та жінки.

Щодо ствердження рівностей в правах статей велике значення має 23 стаття Конституції України, де наголошується, що «кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей» [5]. А тому і жінка і чоловік на конституційному рівні захищені від будь-яких незаконних повинностей.

Варто зазначити, що центром правового регулювання гендерної рівності є стаття 21 Конституції України. Відповідно до неї, усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непогнурними. А тому, Основний закон визначає стійкість та ідентичність правових статусів чоловіка та жінки.

Відповідно до частини 2 статті 24 Конституції, рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти, професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям» [8, с. 10-11]. Отже, з даних положень, можна стверджувати про логічність, послідовність та чіткість законотвораця стосовно конституційно-правового забезпечення рівності чоловіків та жінок у правах і свободах.

Відповідно до визначених тверджень, жінка та чоловік мають в Україні рівні права і свободи в усіх галузях економічного, політичного, соціального і культурного життя. Зокрема правовідносини в галузі майнових і немайнових свобод жінок регулюються головним чином кодифікаційними актами. Серед них: Цивільний і Цивільно-процесуальний кодекс України. Чинне законодавство, визнаючи матеріальні і процесуальні засади охорони прав та законних інтересів фізичних, юридичних осіб і держави не пов'язує цивільно-правові гарантії з суб'єктами права за їх статевиими ознаками.

На даний час чинне вітчизняне законодавство що регулює питання рівності громадян в правах принципово не суперечить нормам міжнародно-правових актів. Воно надає жінкам однакоvu з чоловіками громадську правоздатність і однакові можливості її реалізації. Чинне законодавство, зокрема, забезпечує їм рівні права при укладанні договорів і управлінні майном, а також рівне ставлення до них на всіх етапах розгляду в судах.

За порушення цивільно-правових норм встановлюється однакова відповідальність, як для жінок, так і для чоловіків. Таким чином, цивільне законодавство України встановлює юридичний захист прав жінок на рівній правовій основі з чоловіками.

Трудове законодавство України в багатьох випадках декларативно захищає права жінок в цій сфері, але знову ж таки реальна ситуація набагато складніша. Жінкам набагато складніше знайти гарно оплачувану роботу, а декларовані пільги часто сприяють тому, що роботодавці дуже обережно беруть на роботу жінок [2].

Ще однією проблемою, яка вимагає правового втручання з боку держави, є насильство над жінками. На попередження й ліквідацію даного негативного явища спрямовано встановлення окремих складів злочинів в Кримінальному кодексі України, які передбачають кримінальну відповідальність:

- За зґвалтування та насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом;
- За незаконне проведення абортів;
- За примушування до вступу в статевий зв'язок, статеві зносини з особою, яка ще не досягла статевої зрілості та за вчинення розпусних дій щодо особи, яка не досягла 16 років;
- За створення або утримування місць розпусти і звідництва, проституцією або примушування чи втягнення до заняття проституцією;
- За торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо передачі людини та багато інших [3].

Але проблема насильства над жінками в нашому суспільстві не зникає та, на жаль є сталою. Тому, на нашу думку, вирішенням даної ситуації може бути:

а) більш детальний, розширений опис в адміністративному і кримінальному законодавстві України системи правового захисту жінок від насильства чи інших незаконних посягань;

б) встановлення більш жорстких покарань та стягнень за подібні правопорушення.

Верховна Рада України, керуючись Загальною декларацією прав людини, Конвенцією про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, ратифікованими Україною міжнародними договорами про права і свободи особистості, підсумковими документами Всесвітньої конференції із становища жінок: «Дії в інтересах рівності, розвитку і миру» і постановою Верховної Ради України від 12 липня 1995 р. «Про рекомендації учасників парламентських слухань щодо реалізації в Україні Конвенції ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок», надаючи особливого значення ролі сім'ї та жінок у політичному, економічному, історичному та культурному розвитку держави 5 березня 1999 р. Постановою № 475 прийняла Декларацію про загальні засади державної політики України стосовно сім'ї та жінок.

Держава взяла на себе обов'язки перш за все забезпечити рівні права і можливості жінкам і чоловікам відповідно до основних умов та свобод людини вирішити інші принципові проблеми, пов'язані з ліквідацією всіх форм дискримінації щодо жінок.

Узагальнюючи зазначене, можна зробити висновок, що законодавство України побудоване на принципах рівноправності жінок і чоловіків у всіх

сферах людської життєдіяльності, що свідчить про високий рівень розвитку українського законодавства та його відповідність європейським стандартам. Однак не можна заперечувати, що існуюча система неприпустимості дискримінації жінок та чоловіків на практиці в окремих сферах все ж залишається малоєфективною. Це стосу-

ється, наприклад, рівності жінок та чоловіків на оплату праці, дискримінації жінок при прийнятті на роботу, обмежені права чоловіків на захист батьківства. У зв'язку з цим держава повинна створити систему гарантій, що забезпечать виконання проголошених законодавством конституційних принципів гендерної рівності.

Список літератури:

1. Власенко Н.С., Виноградов Л.Д., Калачова І.В. Гендерна статистика для моніторингу досягнення рівності жінок і чоловіків. – Київ, 2005. – 56 с.
2. Декларація про загальні засади державної політики України стосовно сім'ї та жінок. Офіційний вісник України. – К., 1999. – № 11. – С. 11-12.
3. Запобігання домашньому насильству і торгівлі жінками. Підручник з проведення тренінгів. – WinrockInternational: Київ, 2001. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://civic.ua/library/view.html?topic=4140>
4. Конвенція щодо політики зайнятості. Права людини. Міжнародні договори України. – К., 1992. – 173 с.
5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
6. Матвієнків С. Гендерна політика: суть, проблеми та українські реалії. Науковий вісник: Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. – Вип. 272. – Чернівці: «Рута», 2005 – 359 с.
7. Михайльова К.Г., Богословська І.Г., Борисенко О.С., Головнюова І.В., Гога Н.П. Жінки та влада / Жінки в Україні. – К., 2001. Т. 23. – 645 с.
8. Харисова С.Ф. Гендерна політика – шлях консолідації суспільства / Жінка в Україні. – К., 2001. – Т. 23. – 645 с.

Фрицкий О.Ф.

Национальный университет водного хозяйства и природопользования

Романюк И.И.

Учебно-научный институт права

Национального университета водного хозяйства и природопользования

КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ГЕНДЕРНОГО РАВЕНСТВА В УКРАИНЕ

Аннотация

В статье исследуются Конституционные и законодательные основы обеспечения гендерного равенства в Украине. Проанализированы основные показатели гендерного неравенства в Европе и особенности правового обеспечения равенства в правах и свободах женщин и мужчин в различных сферах общественной жизни.

Ключевые слова: Конституция, права и свободы, законодательство, женщина, мужчина, пол, дискриминация.

Frytsky O.F.

National University of Water and Environmental Engineering

Romaniuk I.I.

Institute of Law

National University of Water and Environmental Engineering

CONSTITUTIONAL AND LEGAL ASPECTS GENDER EQUALITY IN UKRAINE

Summary

This article deals with constitutional and legal framework of gender equality in Ukraine. The basic indicators of gender inequality in Europe and the peculiarities of the legal equality of rights and freedoms of women and men in different areas of public life.

Keywords: Constitution, rights and freedoms, legislation, female, male, sex discrimination.